

Zaťatost, s jakou se Ibsen vrhá na témata svých her, je fascinující,

říká překladatel František Fröhlich

Co vás baví a zajímá na Henriku Ibsenovi, že jste mu věnoval tolik pozornosti?

„Ibsen je jedinečný jev, proto se taky dodnes tolik hraje, i když třeba ne tolik u nás jako v zemích mluvících anglicky a německy. Zaťatost, s jakou se vrhá na témata svých her a jejich postav je fascinující a neúprosná. Říkám vždycky, že na něm je nejzajímavější, že mluví vážně o vážných věcech (což neznamená, že v jeho hrách chybí humor, je tam, ale tvůrci inscenací ho musejí umět najít a předvést na jevišti). A když se blížilo sté výročí jeho úmrtí, řekl jsem si, že si zaslouží, aby byl oživen současným, divadelním a dramatickým jazykem. Proto jsem navrhl Divadelnímu ústavu vydání Her I a II – a doufám, že zaplnily mezeru, která v dějinách českého divadelního překladu zela. Téměř každá generace si překládá klasiky znovu, a poslední překlady Ibsena přede mnou jsou půl století i víc staré. I po mně jistě přijdou nové, otázka je jen kdy.“

Máte některou z Ibsenových her výrazně raději než jiné?

„To je ta slavná otázka, kterou nějaký novinář položil dirigentovi Arturu Toscaninimu: „Mistře, kterou z Beethovenových symfonií máte nejradši?“ A Mistr odpověděl: „Tu, kterou právě diriguju.“ Mám mezi Ibsenovými texty své preference, ale to neznamená, že ty, které mezi ně nepatří, jsou špatné, to je věc vkusu a dramatického cítění. K mým favoritům patří John (pozor: vyslov „j“, nikoli „dž“) Gabriel Borkman a občas si říkám, takový Norbert Lichý, to by byl, panečku, Borkman.“

Přeložil jste mnoho dramatických textů, které, na rozdíl od prózy či poezie, procházejí „dalšíma rukama“ inscenátorů – s jakými pocity chodíte na představení svých překladů? A stalo se někdy, že jste se setkal s inscenací, kterou jste, jako překladatel a znalec autora, nepřijal?

„Citlivá otázka, pokaždé se do Vašeho textu někdo plete, dramaturg, režisér, no pak ještě herci, kteří některé texty přeorají k nepoznání. Takže na své překlady chodím, nebo chodil jsem, teď už do divadla skoro nechodím, s pocity smíšenými, i když jsem většinou inscenace znal už předem ze zkoušek. Ale vždycky jsem se snažil vyhnout se takovým těm jedovatým střetům: „Pane režisére, je to vaše inscenace – pane překladateli, je to váš překlad.“ Pak k tomu ještě přistupuje to nešťastné slůvko „úprava“ nebo „upravil“, kde často mám naprosto neodbytnou představu, že takové úpravy se dějí za účelem zvýšení honoráře. Takže přijal-nepřijal, co má překladatel dělat, když jednou podepíše smlouvu a může jen zírat...“

Ibsen se zabýval odvážnými společenskými tématy – kde se vzal v té době takový autor? Bylo to snad tím, že by byla tehdejší norská společnost natolik otevřená nebo i tam byl trochu za bílou vránu?

„Kde se ve své době vzal takový autor jako Ibsen? Byl slavný, ale taky proskribovaný a nenáviděný, nakonec strávil třicet let života v cizině, protože to doma nemohl snést. Politická situace v Norsku jeho doby byla pro něho nesnesitelná – a měl tu kuráž, drzost, chcete-li, že to prostě musel dávat najevo. Takže jistě, bílá vrána, ale slavná, no a taky svou vlast proslavil ve světě, a to se mu pak mnohé odpouští, zvláště později v životě, když už ta sláva je zřejmá a nápadná.“

Je Ibsen svou tvorbou představitelem myšlení a vnímání „typického“ Nora?

„Co je to typický Nor, a byl Dostojevskij typický Rus? Takže těžko říct, ale je fakt, že skoro ve všech svých hrách „typické“ Nory zesměšňoval a shazoval, protože na nich nesnášel všechno to, co považoval za zavrženíhodné.“

Jak moc a jakým způsobem je Ibsen v současném Norsku inscenován? S pietou nebo bez ní? (narážím zde na fakt, že u nás se čeští klasici často inscenují způsobem čím rádooby avantgardnější, tím lepší)

„V Norsku se jeho hry inscenují spíš tradičním stylem, ale je to přece jen pro Nory obtížnější si na něho dovolovat než řekněme pro Němce nebo některé mladší tvůrce české. Všimněte si, že nikoho nejmenuju, prostě způsobů, jak Ibsena nafoukaně zmršit je nepřeberně. Ale pravda je, že se občas něco opravdu vydaří – a opět nikoho nejmenuju!“

Část Ibsenových her je výrazně „mužská“, část „ženská“. V Přízracích je hlavní postavou vdova Alvingová. Kdo jsou vlastně ženy u Ibsena? Jaký k nim zaujímal postoj? A čím jsou jeho ženské postavy zajímavé?

„Tuhle otázku Ibsen odbýval kyselou poznámkou, že nepíše o ženských právech, ale o lidských právech. Jeho ženské postavy jsou stejně zajímavé jako ty mužské, až na to, že v některých hrách hrají větší roli a jsou, dejme tomu, záhadnější a „větší“, protože se vše točím kolem nich. Ženy Ibsena, zvláště v stáří, přitahovaly a fascinovaly. Jenže bylo to proto, že je (stejně jako Strindberg životní vzory svých postav) využíval či zneužíval jako materiál svých her? Kdoví. Ale je to jedna z věcí, která na Ibsenovi tolik fascinuje, to soustředění a zobrazení jeho žen.“

Jak byste, v rámci jeho tvorby, zařadil a charakterizoval právě Přízraky?

„Podle mě jsou Přízraky zrovna tak nezařaditelné jako všechny jiné jeho hry: kategorizaci se vzpírají. Ale jasná dějová paralela: představme si, že se před nějakými deseti patnácti léty někdo u nás nakazil tehdy novou nemocí AIDS. Způsob, jakým se postavy hry k problému a k neslychané situaci staví, by nemohl být současnější a, řekněme, lakmusovější, každý se nějak, většinou hůř, vybarví. Silné a dokonalé charakterizační umění u všech postav, vážně o vážném. V tom se Přízraky všem ostatním hrám podobají a zároveň individuálně liší. Je to stejně fascinující text jako všechny ostatní a jako většina z nich taky současnost pobouřil, ba rozběsnil.“

Ptala se Alice Taussiková